

20.10.23р. 31гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Урок позакласного читання.
Іван Франко « Перехресні стежки »

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

Хід уроку

ЕПІГРАФ: *Метою моїх творів зовсім не буває саме розкривання ненормальностей життя, але поперед усього віднаходження поезії і краси в тім ненормальнім житті, яке складається у людей різних верств, і віднаходження поривів та змагань до поправи того життя.*

Іван Франко

*...Стрічаються перехресні стежки
на широкім степу
та й знов розбігаються...*

Іван Франко

Ланцюжок навчальних ситуацій:

Уявіть собі перехрестя доріг. Рух, машини, людські обличчя, емоції. Одні рухаються у протилежні боки, інші сходяться тут, аби продовжити шлях в одному напрямку.

Перехресні стежки бувають реальними, а бувають і уявними, символічними. Існують перехрестя думок, людських доль, інтересів. Іноді буває так, що людські стежки перехреснюються задля великих, корисних народів справ. Саме про це як на мене, йдеться в повісті Франка “Перехресні стежки”.

Повість І.Франка **“Перехресні стежки”** належить до вершинних творів української та світової літератури. Тут, як і в “Мойсеї”, письменник виповів сокровенне, наболіле, що виношував упродовж багатьох літ, що вистраждав своїм апостольським служінням Україні. Великий Каменярь, як і інші щирі патріоти, намагався дошукатися відповіді на питання: “Яким буде майбутнє його народу? Якими шляхами йти до нього?”

Відповідь ми знаходимо в “Перехресних стежках”, що вийшли у світ на зламі віків – у 1900 р. Що ж передувало появі цього твору? Як народився й виношувався його задум? Які події життя письменника та всього галицького загалу знайшли відображення у повісті? З’ясувати ці питання допоможуть наші учні.

▪ Розповідь про творчу історію повісті:

Повість “Перехресні стежки” Іван Франко друкував на сторінках львівського журналу “літературно-науковий вісник” протягом усього 1900 року. Таке траплялося в його творчій практиці й раніше: він міг почати публікувати великий за обсягом прозовий твір із продовженням, ще не поставивши в ньому крапку.

Кілька років, що передували роботі І.Франка над “Перехресними стежками” і дали йому матеріал для сюжету повісті, були надзвичайно драматичними в житті письменника. У 1895 р. його, доктора філософії, не допустили на посаду доцента кафедри української літератури Львівського університету. Сталося це з волі намісника Галичини графа К.Бадені, який остерігався політичного впливу І.Франка на студентську молодь. Це був тяжкий удар.

Проте ще більше сил відібрали у Франка, принісши йому безліч розчарувань, три спроби стати послом австрійського парламенту (1895, 1897, 1898 рр.) Влада зробила все, щоб не допустити “хлопського” кандидата до сейму. Втім, і самі селяни завдали Франкові чимало прикрощів своєю темнотою

й покірливістю, – це був той випадок, коли люди обманюють самі себе, не відаючи, що творять. Добре розумівся Франко і на економічних питаннях, яким він приділить багато уваги у своєму майбутньому творі.

У другій половині 1890-х остаточно переривається листування І.Франка з Ольгою Рошкевич, яке тривало цілих двадцять років. Історія їхнього кохання відлуння і в “Перехресних стежках” (любовна драма Рафаловича і Регіни). Отже, перебування у вирі тогочасного культурного та політичного життя Галичини давало письменнику багатий матеріал для його повісті.

План розгляду повісті

1. Змалювання становища українського селянства в умовах Австро-Угорської імперії в повісті “Перехресні стежки”.
2. Судово-правова система у творі – апарат приниження народу і маніпулювання законами на благо багатих.
3. “Бажання служити народові” – головна мета молодого правника Євгенія Рафаловича, носія авторської ідеї.
4. Перехресні стежки народних подвижників і чесних, небайдужих громадян сходяться для великих справ.

✓ **Поясніть назву твору.** Якщо ми зрозуміємо назву, ми збагнемо автора, його творчий задум.

Назва повісті – від перехрещення життєвих доріг головних персонажів твору: адвоката Рафаловича і його коханої Регіни, дружини нелюда Стальського. Перехресні стежки – це і своєрідний символ ідейних шукань інтелігенції. Це ті стежки, які ведуть людей до звершення великих справ.

▪ **Композиція повісті:**

Сюжет повісті має два плани – **любов і боротьба**. Обидві сюжетні лінії не існують у повісті порізно; вони майстерно переплетені.

Повість складається із 60 розділів.

	Лінія любові	Лінія боротьби
Експозиція	Розмови Євгенія Рафаловича зі Стальським; розповіді Стальського про свою дружину.	Приїзд Євгенія до “акустичного міста” і його візити до “гонораціорів міста”.
Зав’язка	Поява “чорної дами” (розділ IV), дивна реакція Є.Р. на неї. Історія любові Євгенія і Регіни (розділи XIII-XVII).	Перші суперечки Є.Р.) з бургомістром Рессельбергом, наростання конфлікту зі Стальським). Плани Є.Р. (розділ V).
Розвиток дії	Зустріч Євгенія і Регіни у домі Стальського (розділ	Є.Р. починає втілювати задумане. Його робота з

	XX). Наростання драми втрати ідеалу; мотив неможливості “украденого щастя” (розділи XXI-XXVI). Знущання Стальського над Регіною. Її страждання і відчай, спогади й дивні монологи наодинці з собою; контраст символів: діамантова корона – і товчене скло (розділи LII-LIII).	селянами; сумніви і їх подолання. Поїздка Є.Р. у Буркотин і Гумніськ (розділи XXVI, XXIX-XXXVIII, XLIII). Зустрічі з селянами і священиками, участь у судовому процесі. Сутичка зі Шнадельським у корчмі. Ідея народного віче і політичної організації. Вороги Рафаловича і їхні дії (маршалок Брикальський, граф Кшивотульський, Шварц). Інтриги Італьяського. Божевільний Баран – і його “місія” порятунку людей від “антихриста” (Рафаловича). Стосунки Є.Р. з Ватманом. Підготовка до віче і опір старости.
Кульмінація	Несподівана поява Регіни у Євгенія; ще одна можливість-неможливість “украденого щастя” (розділ LIV).	Віче, арешт Євгенія, спроба звинуватити його у вбивстві Стальського. Убивство Вагмана Шварцом і Шнадельським (розділ LX).
Розв’язка	Помста Регіни Стальському і її смерть. (розділ LVIII).	Звільнення Є.Р. Нові перспективи боротьби. (розділ LX).

- **Тема** повісті – показ боротьби представника української інтелігенції проти насильства над рідним народом, його прагнення пробудити в пригноблених почуття громадянської активності й національної гідності.
- **Центральне питання** – Хто то вкаже тобі дорогу, хто підведе тебе, мій бідний народе?
- **Проблематика:**
 - тяжке становище українського галицького селянства кінця XIX ст.; його обмеженість, відсталість.
 - служіння української інтелігенції національним інтересам суспільства.
 - задушлива духовна атмосфера провінційного галицького містечка, обивательська психологія його мешканців.
 - моральна деградація представників влади, судочинства, панівної верхівки тогочасного суспільства.

- усвідомлення людиною власної ролі і свого призначення у суспільному житті.
 - обов'язок і відповідальність.
 - проблема вибору між особистим щастям і громадянським обов'язком.
 - шляхетність, благородство стосунків між чоловіком і жінкою, які кохають одне одного.
- **Ідея:** людина завжди має вибір – прийняти лицемірну мораль чи боротися з несправедливістю.
 - **Жанр** соціально-психологічна повість – проблеми суспільного життя зображені через психологію, думки, вчинки, прагнення персонажів.
 - **Конфлікти повісті:**

Соціальні	Філософські	Моральні
1. Суперечності між прогресивними поглядами національно свідомого українця Рафаловича і тоталітарним режимом австро-цісарської імперії	1. Протистояння мислячої, сильної особистості нівелюю чому впливу суспільства;	1. Конфлікт між особистісними почуттями Євгенія і його громадським обов'язком.
2. Зіткнення народолюбця Рафаловича із властями міста, реакційною польською шляхтою та бюрократичним чиновництвом.	2. Супротив однієї особистості пануючим стереотипам поведінки в несправедливому суспільстві.	2. Трагедія загибелі великого почуття під тиском несприятливих обставин.
3. Протидія Рафаловича темноті, закостенілості й аполітичності українського селянства, намагання розбудити його до активного політичного життя.	3. Боротьба добра і зла	3. Зіткнення вимріяного Євгенієм ідеалу жінки з реальною особистістю Регіни

- **Образи повісті: Образ Євгенія Рафаловича** – носій головної ідеї: кожен, якщо захоче, може знайти своє місце на ниві служіння своєму народові. Людина має завжди вибір – прийняти лицемірну мораль суспільства чи боротися з несправедливістю.

Дайте відповіді на питання (бесіда за образом):

1. У чому вбачає свій обов'язок Євгеній Рафалович? За що несе відповідальність?
2. Що значить для головного героя політика? (Уривок з р. XLVIII "Політика – то не балакання на праздниках та соборчиках!").
3. Чи усвідомлює Рафалович, які небезпеки і труднощі очікують його на обраному шляху? Як ставиться до цього? ("Він знав, що це праця страшенна, довга і важка, але сказав собі в душі: "Все одно! Мушу двигнути!")
4. Які якості характеризують головного героя як людину вольову, сильну духом? (**Відвертість, чесність:** "Він поклав собі головним правилом говорити кожному щирю правду, не дурити нікого марними надіями". **Цілеспрямованість, витримка:** "Д-р Рафалович, очевидячки, не рвався до надто швидкої і дешевої популярності, але спокійно і витривало тяг свою лінію". **Наполегливість:** "Але в іншій справі д-р Рафалович виступ відразу новатором, консеквентним і впертим" (р. XI). **Оптимізм** "Євгеній був оптиміст, "незлічимий оптиміст", як називали його товариші. Все, що траплялося йому в житті, він витолковував собі на добро" (р. XV).
5. Які риси Рафаловича виявляються у його ставленні до Регіни? (Шляхетність, благородство, повага до жінки).
6. У чому виявляється ідеалізм Рафаловича? (Як у громадському, так і особисті тому житті він має чітко визначену мету, свій ідеал).
7. Як це позначилось на його характері? (Розумовий самоконтроль, самодисципліна – невід'ємні риси Рафаловича, звідси – виваженість, поміркованість у діях і вчинках).
8. Які почуття в душі адвоката оживила зустріч із "дамою в чорному"?
9. Яку "любовну рану" носив у серці Рафалович протягом довгих десяти років?
10. На якій думці ловить себе герой, згадуючи своє юнацьке кохання? (Любов продовжує жити в його душі, вона виявилась непідвладною часові й голосу розуму).
11. Як вплинуло кохання на Рафаловича, які внутрішні імпульси породило? (уривок з р. XV "Він не мав відваги ані разу зирнути на неї..." та р. XVI "Він тулив у своїй душі ті слова, мов найдорожчий скарб...").
12. Як відбулося освідчення двох закоханих? (епізод "розмови очей" з р. XVI "При сих словах вона вдивилася своїми великими ясними очима в його лице...").
13. Що стало причиною розлуки Євгенія і Регіни?
14. Як склалося життя Регіни? Чи змінили її роки і обставини? Як?
15. Як переживав розлуку з Регіною Рафалович? (Тяжко. Він навіть намагався піти з цього життя). У чому згодом знайшов рятунок і втіху? (У праці, "у вищих цілях", у намаганні "вести інших за собою").
16. Ким була для Рафаловича Регіна всі ці десять років? (уривок з р. XXVI "Мати Божа, – молилася я, – дай, щоб я була для нього найвищим, найкращим, чим тільки може бути жінка...").

17. Яку Регіну побачив Рафалович після довголітньої розлуки у будинку Стальського? (уривок з р. XXII “Ся Регіна – то не була його Регіна...”).
18. Які почуття викликала в душі головного героя ця зустріч? (Біль і розчарування, жаль і зловтіху).
19. З якими намірами приходить Рафалович на першу зустріч з Регіною після довгої розлуки? Що пропонує їй? (“Подамоя геть, хоч би за море”).
20. Як реагує на це Регіна? Чим пояснює неможливість краденого щастя? (Вона свідомо того, що рано чи пізно наступить прозріння і Євгеній зрозуміє невідповідність між нею нинішньою і тим вимріяним і ідеалом, який він носив довгий час у своїй душі. Регіна з розумінням ставиться до тієї великої справи, якій присвятив себе Рафалович, і не хоче стати йому перешкодою на обраному шляху. Жінку стримують релігійні переконання і моральні засади людського співжиття (“Пане, я шлюбна жінка... чесна жінка”)).
21. Які події спричинили бажання Рафаловича кинути все і влаштувати своє особисте життя?
22. Чи вірить Євгеній, що залишивши місто, а заодно і свою громадську працю, він буде щасливим?
23. Що змусило згодом Регіну прийти до Рафаловича з тією пропозицією, з якою він раніше звернувся до неї?
24. Чому тепер Євгеній відмовляється від краденого щастя? (Він розуміє, що минулого не воскресити і водночас не має права зрадити справі, яку назавжди обрав для себе).
25. Які особливості людської психології знаходимо у змалюванні образу Рафаловича? (Роздвоєність людської душі, внутрішня боротьба, поєднання несумісних почуттів, полярних душевних станів).

▪ **Образ Регіни:**

Багатство, широта натури, велич душі Регіни виявляються вже в її зовнішності: “...її хід мав у собі щось незвичайне, щось таке, чого він досі не завважив у жодної жінки, щось таке плавне, свободне, гармонійне, що він відразу сказав сам до себе: Оцей хід я пізнав би між тисячами!”.

1. У чому внутрішня краса цієї жінки? (Здатність на сильне, глибоке почуття, прагнення повноцінності існування, щастя, готовність до самопожертви, шляхетність духу, людська гідність).
2. Що символізує образ “діамантової корони”?
3. За що докоряє собі Регіна? (“Я й давніше чула її, але у мене не було сильної постановки йти за її покликом”).
4. Що призвело її до краху? (уривок з р. LIII “Горе мені, горе! сліпий та необачний”).
5. Чи можна стверджувати, що причиною трагічного кінця Регіни стали безвольність і слабкість її характеру? Обґрунтуйте свою відповідь.
6. Чи намагається вона відстояти свою честь і людську гідність? Яким чином? Як це її характеризує?
7. Як би ви вчинили на місці Регіни?
8. Які психічні стани переживає Регіна? (афективний стан, галюцинації, марення).

□ У романі “Перехресні стежки” Франко викладає свої погляди на роль

інтелігенції в галицькому суспільстві. В образі Євгена Рафаловича формується програма дій демократично налаштованих галичан: “Ми, інтелігенти, повинні вказати народові законні форми, розв’язати йому язик і старатися пізнати його потреби, його кривди і болячки, його способи думання”. Це складні завдання і, можливо, тому дії Рафаловича дехто називає “донкіхотством”, адже він не має з них “ні користі, ні почесі, ні слави, хіба лайку, компрометацію, роздратування власних нервів, обурення та ворожнечу многих впливових противників”.

Так, Рафаловича можна назвати новітнім Дон Кіхотом за прагнення служити народові, за сміливість і рішучість у боротьбі зі злом. Та від сервантівського героя він відрізняється тверезими, раціональними поглядами на життя, реальною оцінкою власних сил.

Чітка громадянська позиція робить Рафаловича героєм свого часу, передовою людиною, що стає на герць із несправедливою системою, її жорстокими законами й лицемірною мораллю. Він мужній і твердий у своїх переконаннях, максималіст, готовий пожертвувати собою, особистим життям заради ідеї визволення рідного краю. Рафалович – це громадський діяч, потрібний українському народові. Він міг реально розв’язати його проблеми, сприяти національному, соціальному та культурному визволенню. І хоч його зусилля не завжди зрозумілі й підтримувані народом, і хоч Євген приречений на самотність, усе ж він вірить у своє високе покликання – працювати задля України.

Це стає єдиною всеохопною метою його життя, про що Франко у вірші “І знов рефлексії” (зб. “Із днів журби”) того ж, що й “Перехресні стежки”, 1900 року:

*Суспільна праця, довга, утяжлива,
зате ж плідна, та, головне, вона
одна лиш може заповнить без дива
життя людини, бо вона одна
всіх сил, всіх дум, чуття, устремлінь людини
жадає, їх вичерпує до дна.
Вона одна бере нам все щоднини
і все дає, бо в’яже нас тісніш*

з людьми, як діти спільної родини.

Домашнє завдання

Письмово відповісти на запитання: “В чому актуальність повісті “Перехресні стежки”?”

План-характеристика образу Євгена Рафаловича

1. Становище в суспільстві.

- ☐ Адвокат у провінційному галицькому місті.
- ☐ Закінчив Львівський університет, здобув ступінь доктора права. Три роки практикував у Тернополі в адвоката Добрицького, був “оборонцем у карних справах”.
- ☐ Здобув славу блискучого правника, таланти якого визнавали й цінували його недоброзичливці та вороги. (Прокуратор: “Одна з найясніших голів у галицькій адвокатурі. Шкода, що не пішов на суддю, міг би зробити кар’єру”. Маршалок Брикальський: “Я щасливий, що, хоч на власну шкуру, пізнав такого знаменитого адвоката”).

2. Походження.

- ☐ Виходець із середніх прошарків: “Вихований, вигодуваний хлібом, працею і потом свого народу, він повинен своєю працею, своєю інтелігенцією відплатити йому”.
- ☐ Рано залишився сиротою, мав опікуна-священника, після смерті якого спадок Євгенія вкрали.
- ☐ Навчався в гімназії. “У дитинстві був малим, слабкуватим хлопчиною, дуже боявся свого інструктора Стальського, вусатого і зовсім дорослого парубка”. “Рафалович ще й тепер аж стрепенувся, мов від наглого подуву холодного вітру, коли пригадав собі той настрій вічного страху, суму й отупіння, в якому знаходився його дитяча душа протягом цілого півтора року, поки Стальський був його інструктором”.
- ☐ Його погляди формувалися під впливом прогресивних ідей: “Він належав до того покоління, що виховувалося вже під впливом європеїзму, якому в Галицькій Русі вибором горожанство Драгоманов”.
- ☐ Не має родини, не знає сімейного тепла. Колись юності мав недовге захоплення дівчиною, яка невдовзі померла. Пізніше зустрів Регіну.

3. Портрет.

- ☐ Автор не подає докладної портретної характеристики персонажа, йому важливіше змалювати його внутрішній стан. Це Франко робить за допомогою кількох деталей: “Спокійний, легко всміхнений, трохи скептичний, але наскрізь практичний, справляв враження егоїстичного чоловіка”; “Хто чув його балакання, розумне

й холодне, і далеко від усякого сентименталізму, той був би ніколи не подумав. що той чоловік носить у своїх грудях глибоку, ледве загоєну любовну драму”.

4. Риси характеру.

- ❑ *Щирий патріот українського народу*, що глибоко переживає його соціальну й національну неволю (“Різні бувають мученики. Одні розкривають груди перед карабіном, інші весь вік двигаютъ ярмо неволі і тихо терплять за свій ідеал”). Не ідеалізує галицьке селянство, шануючи його позитивні риси й засуджуючи негативні. Недовіра селян з Буркотина зранила “молоде, свіже і сильне деревце його громадської діяльності, його світлу віру в народ, в не пропащу моральну силу рідної нації, в її кращу будучину”.
- ❑ *Національно свідомий українець, відкрито, відверто* протестує проти колонізації: закинув бурмістрові Россельбергу, що “всі вулиці в місті поназивані іменами польських королів, гетьманів та патріотів, котрі тут ніколи не бували і нічим із сею місцевістю не зв’язані, а ані однісінька назва, ані один напис не нагадує, що се місто лежить на Русі і має руську минувшину”. Рафалович веде судові справи виключно українською мовою.
- ❑ *Активний громадський діяч*, що має за мету змінити соціальні та національні обставини в Галичині. Накреслив програму дій: згуртувати довкола себе товариство, “хоч би се мали бути прості предміщани та селяни”. “Він мав намір розпочати просвітню роботу, а далі й політичну організацію в повіті, стягти сюди помалу добірні інтелігентні сили, витворити хоч невеличкий, та енергійний центр національного життя”.
- ❑ *Людина дії, уникає пустої балаканини про політику*. Пише статті до опозиційних віденських видань, привертаючи увагу суспільства до галицького беззаконня, зокрема смертельних результатів вакцинації сільських дітей. Рафалович вважає першорядним завданням працю над економічним піднесенням життя народу: “Наш селянин – жебрак, слуга панський, жидівський, чий хочете. Що тут балакати про політику? Яку політику ви можете зробити з жебраками? Які вибори ви проведете з людьми, для котрих шматок ковбаси або миска дриглів – лакома річ, і при тім більше зрозуміліша від усіх ваших сеймів і державних рад? Попробуйте організувати його до економічної боротьби, закладайте по громадах каси позичкові, зсипані збіжжя, крамниці, привчайте людей адмініструвати, купчити, дбати про завтра; потім розширимо сю організацію на цілі повіти, поведемо систематичну боротьбу з лихварями, з шинками, з жидівськими банками. Будете видіти, що в міру того, як буде рости наша економічна сила, си будемо здобувати собі й національні права, і повагу до своєї народності”.
- ❑ *Добрий спеціаліст, знавець правничої справи*, авторитетний серед простолюду. “Слава його як одного з найліпших адвокатів швидко облетіла всі повіти. Селяни горнулися до нього зі своїми кривдами й жалями. Він поклав собі головним правилом говорити кожному

щирю правду, не дурити нікого марними надіями... Не рвався до надто швидкої і дешевої популярності, але спокійно і витривало тяг свою лінію”.

- ❑ *Ідеаліст і водночас прагматик.* Здавалося б, взаємовиключаючі поняття. Ідеалістом Рафаловича назвав маршалок Брикальський, проте в контексті його оцінки (“Ідеаліст, русин, народолубець і хлопоман”) це сприймається, як визнання жертвності, служіння високої ідеї. Однак, ідучи до мети, Рафалович тверезо оцінював навколишню дійсність, ніколи не ідеалізував народу й не переоцінював власних сил.
- ❑ *Не позбавлений певних вагань і внутрішніх суперечностей у ставленні до простолюд.* Йому боляче бачити темноту, покірність, марновірство й чорну невдячність селян, які не здатні побороти вікові стереотипи в оцінці ворогів і друзів. Його підзахисні, заради яких Рафалович жертвує блискучою кар’єрою, спокійним життям обивателя й особистим щастям, не вірять своєму адвокатові, підозрюючи його в обмані та нещирості. Євгеній усвідомлює, як це тішить його недоброзичливців: “О, я знаю, вам хотілося вшпигнути мене в саме серце, показати мені, що ті мужики, котрим добра я бажаю, самі перші зраджують моє довір’я, готові видати мене криміналові”.
- ❑ *Почуття громадського обов’язку* допомагає Євгенові подолати власні сумніви та вагання, а також нерішучість й обережність своїх соратників Зварила й Семеновича. Охоплений “ідеєю праці для рідного народу”, він твердо вирішує, що повинне зректися всього особистого. “Він чув, що та частина його буття, що тягне його до праці для рідного народу, до тої важкої, ненаситної праці, повної прикростей, абнегації (самозречення, утримання від чого-небудь), розчарувань, терпінь і – хто знає, може, десь там колись пізніх цвіток і плодів, – що та частина його чуття – краща, чистіша його частина”.
- ❑ *Тонкий психолог*, спостережливий, добре розбирається в людях.
- ❑ *Урівноважений, стриманий, коректний у стосунках з людьми*, не здатний на пристосуванство. Щирий, відвертий у висловлюванні власної позиції, не приховує свого ставлення до соціальної несправедливості.
- ❑ *Здатний на високе почуття кохання*, яке проносить через десятирічну розлуку.